

הרב דניאל אלקלעי

עמידה בהפרשת חלה

(ירושלמי חלה פ"ב מ"ג)

עמדתי ואתבונן, האם כשמפרישים חלה ומברכים עליה יש לעמוד. וכן מה הדין בשאר ברכות המצווה, האם ניתן לברכם בישיבה, או שיש לברכם רק בעמידה. ולכאורה היה ניתן להוכיח מהמשנה במסכת חלה (פרק ב משנה ג) שכתוב שם: "האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות עצמה אבל לא האיש". ומבואר שאישה יכולה לעשות מצווה זו בישיבה. וננסה לדון בזה. ומכיוון שסוגיה זו רחבה ביותר, איני עומד להאריך בה, אלא להביא את יסודות הדברים.

א] הנה אין לדין זה של עמידה בברכת המצוות מקור בש"ס הבבלי. אולם יש לזה כמה מקורות, ואביא את חלקם.

לכאורה המקור הראשון לדינים מסוג אלו הוא בפסיקתא זוטריתא (לקח טוב ויקרא פר' אמור סה ע"א) ששם כתוב וז"ל:

"לכם בעמידה שנאמר מהחל חרמש בקמה כלומר בקומה וממנו אנו למדין על כל מצוה שנאמר בה לכם כגון מילה וציצית. המול לכם כל זכר. והיה לכם לציצית שכולם מצותם בקומה זקופה וזה מדרש וזה הלכה".

וכתב רבינו בחיי (דברים פרק טז) וז"ל:

"ועוד דרשו רז"ל: אל תקרי "בקמה" אלא "בקומה", מכאן לספירת העומר שהיא מעומד, ומה קצירה מעומד, אף ספירה מעומד. וארבעה דברים הן שמצותן מעומד, והסימן בהם עצמ"ל, ואלו הן: עומר, ציצית, מילה, לולב".

וכתב בספר המנהגים (טירנא, הגהות המנהגים חג הפסח. טז):

"דכתיב (דברים טז, ט) מהחל חרמש בקמה, אל תקרי בקמה אלא בקומה. עצת ה' לעולם תעמוד (תהלים לג, יא), עצ"ת נוטריקון: עומר ציצית תפילין. בפרשת (שופטים) [ראה] כתב רבינו בחיי ד' דברים הם שמצותן מעומד וסימן עצמ"ל: עומר ציצית מילה לולב".

עוד ראיתי למחזור ויטרי (סימן שע"ו) שכתב:

"ומצאתי כל מצוה שכת' בה לכם. מברכין מעומד. כגון לולב. וציצית. ומילה. בלולב כת' ולקחתם לכם (ויקרא כג) בציצית כת'. והיה לכם לציצית (במדבר טו). במילה כת' המול לכם כל זכר (בראשית יז) וכולהו ילפי' מעומד. דכת' וספרתם לכם (ויקרא כג). מה להלן מעומד דכת' בקמה ודרשי' בקומה. אף כולן. ועוד כת' לעמוד (לשרת) לפני יי' [לשרתו] ולברך [בשמו] (דברים י). איתקש ברכה לשירות".

וכן כתוב ברוקח (הלכות ברכות הקדמה):

"מצאתי בקונטרס צרפתי מנהגים להכי מברכין ספירת העומר מעומד משום דכתיב מהחל חרמש בקמה קרי ביה בקומה תחל לספור והיינו טעמא דלולב וציצית דבלולב גמרינן מולקחתם לכם. ובציצית והיה לכם".

וכתב האבודרהם (הל' ברכת השחר עמ' מה) וז"ל:

"וחייב לברך עליו מעומד. ושש מצות הן שברכתן מעומד סימן להם עלץ שלם: עומר, לבנה בחדושה, ציצית, שופר, לולב, מילה. כי באלו הוא כתוב לכם בעומר וספרתם לכם (ויקרא כג טו) וכן בלבנה (שמות יב ב) החדש הזה לכם, וכן בציצית והיה לכם לציצית (במדבר טו לט) וכן בשופר יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט א) וכן בלולב ולקחתם לכם (ויקרא כג מ) וכן במילה המול לכם כל זכר (בראשית יז ו). ואנו למדין חמשתן בגזירה שווה מלכם הכתוב גבי עומר, וספירת העומר מעומד שנאמר מהחל חרמש בקמה (דברים טז ט) אל תקרי בקמה אלא בקומה, קרי ביה בקימה. ויש מצוה אחרות שמברכין עליהן מעומד למצוה מן המובחר ואם לא בירך מעומד אין לחוש כגון הלל ומקרא מגלה וסוכה וי"א כלל לזה כי כל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה מעומד".

וכתב רבינו פרץ (הגהות סמ"ק מצווה צב ס"ק ה) וז"ל:

"כשהקהל יושבים אחר קריאת התורה אז התוקע תוקע מעומד דגמרינן לכם מספירת העומר והתם כתיב בקמה פירוש בקומה. ומהאי טעמא מברכין אציצית מעומד דכתיב לכם והיה לכם לציצית וכן עומר וסימניך עצ"ת ה' לעולם תעמוד ר"ת עומר ציצית תקיעה".

עוד ראיתי בספר הפרדס (שער המעשה):

"כתב הרב בעל העיטור ז"ל בשם החכם ר' טוביה ז"ל, דברכת ציצית חייב לברך אותה מעומד, דכתיב והיה לכם לציצית, וילפינן [גזרה שוה] לכם [לכם] מדכתיב וספרתם לכם מה ספירה מעומד אף עטיפת טלית מעומד. ובספירה מנין, דכתיב בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה. וכן במילה דכתיב המול לכם. וכן יש מן הגדולים ז"ל [שכתב] דכל מצוה שאין בעשייתה הנאת הגוף, כגון ספירה וברכת הלל ונטילת לולב ונטילת ידים ומילה ותקיעת שופר ומקרא מגילה או כדומה לאלו המצוות מברכין הברכה הראויה להן מעומד".

וכתב האורחות חיים (ח"א הל' ציצית אות כז) וז"ל:

"ירושלמי כל הברכות מעומד ועל ברכת מצות קאמר ולא על ברכת הנהנין. ומצאתי סמך לדבר דכתיב ויעמוד שלמה ויברך וכן נמי מצינו בלויים דכתיב לעמוד לשרת מכאן אמרו שאין שירות אלא מעומד והשירות שלנו בעשותנו המצות א"כ מברך מעומד".

הנה כתב האורחות חיים שכל ברכות המצוות צריכות להיות בעמידה, ומביא ב' פסוקים שהם אסמכתא לדבר (גם משלמה וגם מלויים). [ויש להעיר שירושלמי זה אינו נמצא בירושלמי].

א"כ אנו רואים שיש בזה מחלוקת גדולה באילו ברכות עומדים ויש בזה ארבע שיטות מרכזיות.

בן אולם אם נדייק בראשונים נראה שיש בזה מחלוקת הרבה יותר מהותית והיא מה רמת החיוב של עמידה בברכות אלו. מתוך הדברים עולה שיש מחלוקת בין האבודרהם לאורחות חיים. שלאבודרהם עמידה בברכת המצוות אינה מעיקר הדין, אלא למצוה מן המובחר. ואילו לאורחות חיים, עמידה בברכת המצוות היא מעיקר הדין.

כפי שאנו רואים והערנו בתחילת דברינו, לדבר זה אין מקור מפורש בבלי. אולם ראינו שכבר הראשונים הביאו ירושלמי. אלא הירושלמי הזה לא נמצא תחת ידינו, ואיני יודע מה מקורו, רק אביא קצת מדברי הברכי יוסף (או"ח סימן ח' אות ב) שדן במקורו של הירושלמי (ע"ש בכל דבריו שמאריך ומביא כמה דברים יסודיים ודיונים יסודיים בסוגיה) וכתב הברכ"י שלכאורה יש סתירה בדברי האורחות חיים. שמהירושלמי שהביא משמע שבכל ברכת המצוות צריך לעמוד, ואם כן מה צורך בלימוד 'מהחל חרמש בקמה- קומה' לחייב עמידה בספירת העמור, ומדוע יש לכתוב את הגזירה שווה 'לכם לכם' מעומר ללמוד חיוב עמידה בציצית, לולב, מילה ושופר. והירושלמי שהזכיר האורחות חיים אינו מצוי בדינו. ושמה מחמת זה כתב האבודרהם שאין חיוב גמור לעמוד בברכת המצוות אלא רק מצווה מן המובחר.

וכתב שהב"ח (ס"ק ב) שואל שאלה זו, ובאמת שבתחילה היה סבור להשיב שמאחר ובציצית יש גם הנאת לבישה, היה מקום לומר שאינה ככל ברכת המצוות ולא צריך לברך בעמידה, באה גזירה שווה 'לכם לכם' וחידשה שאף בציצית יש לעמוד. אמנם הוא דוחה את דבריו, שהרי לולב, שופר ומילה, הם מצוות שאין בהן הנאה כלל ואע"פ כן באה עליהן גזירה שווה. ונשאר הב"ח בצריך עיון. והמשיך לדון.

מ"מ אנו נצא מנקודת הלכה שיש ירושלמי כזה. וכן יש מקור לזה (לפחות לחלק מהמצוות מהפסיקתא (למרות שע"י ברכי יוסף שהוא כותב שזה נכתב בימי הראשונים, מפני שהמ"ד הזה הוא מחבר הפסיקתא רב טוביהו)). אמנם כלל נקוט הוא בדינו בבלי וירושלמי הלכה כבבלי (מפני שהבבלי בתראי. והארכנו על זה במקום אחר), ולכאורה הבבלי לא כתב דין זה, וא"כ אין עניין לעשותו. אולם קודם שנקבע שאין זו דעת הבבלי, ננסה אולי לחפש ראיות בשיטתו.

ועיין לגמרא במסכת סנהדרין (מב.) שכתבה וז"ל:

"תנא דבי רבי ישמעאל: אילמלא (לא) זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש – דיים. אמר אביי: הלכך נימרינהו מעומד. מרימר ומר זוטרא מכתפי (אהדדי), ומברכי".

אנו רואים שאביי למד מדברי ר' ישמעאל כי יש חובה לברך את הלבנה מעומד. ולכאורה מגמרא זו נראה שכל זה הוא דווקא בברכת הלבנה, אולם שאר הברכות יאמרו היאך שירצה. [ולא נתפלפל בדבר, אך ידוע שבברכה זו נחלקו האחרונים האם היא ברכת השבח או המצוות].¹

עוד ראיתי להוכיח ממה שכתבה הגמרא במסכת ראש השנה (לד: וז"ל:

"תניא נמי הכי כשהוא שומען, שומען על הסדר, ועל סדר ברכות, במה דברים אמורים בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר, ושלא על סדר ברכות".

אם נסביר את הגמרא הפשוט הוא שתקיעות מיושב ומעומד הם רק בציבור, אבל ביחיד יש רק תקיעות על הסדר, כלומר מיושב, ואין צורך לחזור ולתקוע בסדר הברכות במוסף, ובשום מקום לא מצאנו כי התקוע לחבירו צריך לעמוד בשעת הברכה והתקיעות מפני חבירו, או מפני הברכה, משתמע ברור ופשוט שאין שום חובה לעמוד בזמן ברכת המצוות או תקיעת שופר.

וכדי להוכיח שזהו ההסבר בגמרא, ראיתי להביא את דברי הרמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"י) שפסק גמרא זו להלכה, וז"ל:

"המנהג הפשוט בסדר תקיעות של ראש השנה בציבור, כך הוא: אחר שקוראין בתורה ומחזירין הספר, **יושבין כל העם**. ואחד עומד ומברך ברוך אתה ה' א-לוהינו מלך העולם,

¹ וראיתי לרב אחד שכתב לרון בזה, וז"ל: "הנה באחרונים מצינו דיון האם ברכת הלבנה נחשבת לברכת הראיה או לברכת המצוות, כמה מן האחרונים סבורים שברכת הלבנה נחשבת כברכת הראיה, בי'נעם' חלק יא, עמ' רסא, כתב בשם ה'צפנת פענח' שברכת הלבנה וברכת החמה אינן ברכות המצוות אלא ברכות הראיה, גם השבות יעקב סובר שברכת הלבנה היא ברכת הראיה, וז"ל: "קדוש לבנה אינו חובת הגוף כלל רק כשאר ברכות הראיה כמו זיקים וזעזועות" (ח"א סימן יב), גם השדי חמד (כללים מערכת ב' סימן כט), כתב שברכה שאין בה וצווננו אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח. לעומת זאת- יש הסבורים שזו ברכת המצוות. בספר 'קדוש לבנה- אוצר הלכות ומנהגים' (מלואים סימן א) הביא שיש מי ששאל את החזון איש וענה לו שבודאי אין ברכת הלבנה דומה לשאר ברכות והוה מצווה גמורה והביא ראיה מדברי הגמרא בסנהדרין שם, שכל המברך על החודש בזמנו כאילו קבל פני שכינה, ועוד- לפי אותם פוסקים הסבורים שמצווה ביד האדם להשתדל ולהתאמץ לראות הלבנה ולברך עליה- כמו בספר 'אוצר חיים' (ספר של מנהגי צאנז, מנהגי ראש חדש סימן ריג), שכתב: "בהגיע סוף זמן קדוש לבנה ולא נראתה הלבנה חובה להיות ניעור שני לילות האחרונים להשיג הלבנה ולקדשה"- מכאן שברכת הלבנה היא ברכת המצוות".

וכתב שם נסיון להסבר במה הם נחלקו: "ברצוני לטען שדיון זה, שמופיע בספרות האחרונים- שורשיו מופיעים כבר בתלמוד ובגורסאותיו. טענתי היא, שהשאלה האם קיימת גרסה של ברכת הלבנה המופיעה במסכת ברכות בתלמוד הבבלי, גורת אחריה דיון במעמדה של ברכת הלבנה. אם קיימת גרסה כזו – אז ברכת הלבנה היא ככל ברכות הראיה המוזכרים במסכת ברכות. אם לא קיימת גרסה כזו, ודין ברכת הלבנה מוזכר רק במסכת סנהדרין- אז ברכת הלבנה נחשבת לברכת המצוות. הראיה שברכה זו נחשבת כברכת המצוות שהרי אביי אומר "הלכך צריך למימרא מעומד" שהיא קבלת פני שכינה ומכאן שהיא כברכת המצוות, וכל ברכות המצוות צריך לאמרם מעומד. (עיי' משנה ברורה או"ח סי' ה, ס"ק ב.). עכ"ל.

אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לשמוע קול שופר, וכל העם עונין אמן; וחוזר ומברך שהחינו, וכל העם עונין אמן. ותוקע שלושים תקיעות שאמרנו ...".

כותב הרמב"ם במפורש שיש לשבת בשעה שתוקעים והם אינם עומדים, וא"כ הם גם יושבים בברכות. אלא אם נשים לב, הרמב"ם כותב שיש אחד שהוא עומד והוא מי שמברך ומוציא יד"ח. ולכאורה יש לעיין, מדוע עומד המברך, אולי ניתן להוכיח שצריך לברך בעמידה דוקא? אולם בפשטות נראה לומר שהמברך הוא התוקע, והסיבה שהוא עומד אינה מפני הברכה אלא מפני כבוד הציבור, וביחיד ישבו שניהם.

ובאמת ראיתי למהרי"ק (בחיידושיו על הרמב"ם שם) שכתב:

"ואחד עומד ומברך. כי התוקע צריך לעמוד דילפינן לכם מעומר דכתיב ביה וספרתם לכם ובעומר כתיב מהחל חרמש בקמה ודרשינן אל תקרי בקמה אלא בקומה, פי' מעומד, ולכך לולב וציצית צריך לברך מעומד, ציצית כתיב והיה לכם ובלולב ולקחתם לכם, ובשופר כתיב יום תרועה יהיה לכם. עכ"ל ספר המצות קטן".

וכדי להבין ביתר שאת דבר זה נראה להביא את המאירי (ר"ה לד.). שם:

"והיתה עיקר התקנה לתקעם על סדר ברכות וכשהיו התקיעות על מנין תשע היו תוקעין סימן אחד במלכיות פעם אחת והיו חוזרין ותוקעין אותו בזכרונות פעם שניה וכן בשופרות וכשעמדו על מנין שלשים היו תוקעים שלשתם במלכיות ושלשתם בזכרונות ושלשתם בשופרות ... וכך היה הסדור בימי רבותי... ומ"מ בדורות האחרונים התקינו לתקוע כל השלשים תקיעות רצופות מיושב בברכת שופר מפני חולים וחלושי הטבע ונמצא שיצאו בכך שאין תקיעות מעכבות ברכות ר"ל מלכיות זכרונות ושופרות ולא ברכות מעכבות תקיעות ומתפלל הוא בלא תקיעות ותוקע בלא ברכות ומאחר שיצאו ידי חובת התקיעות הקלו שלא לתקוע כל השלשים תקיעות על סדר ברכות אלא קשר"ק במלכיות פעם אחת וקשר"ק בזכרונות פעם אחת וקר"ק בשופרות פעם אחת... שלא עשו אלא שלא תשתכח תורת תקיעה ממקום שהיא עקר בו ומ"מ אין בהם ברכת שופר הואיל ונפטרו מהם".

מבאר המאירי כי בתחילה נהגו לתקוע את התקיעות על סדר הברכות, כלומר תקעו שלושים קולות בזמן המוסף, ואח"כ התקינו לתקוע מיושב, וגם השאירו את המנהג הקדום לתקוע בזמן המוסף, אבל לא תקעו בו שלושים קולות, והסתפקו בעשרה קולות. ויוצא מדבריו, שמצוות תקיעת שופר, מעולם לא עלתה על דעתם של החכמים לקיימה בעמידה דוקא, אלא להיפך תקנו תקיעות מיושב. א"כ נמצא כי ברור ומוחלט שאין חובה לברך על המצוות בעמידה, ואין חובה לקיים מצוות תקיעת שופר בעמידה.

אלא שניתן להתפלל ולומר שהרי הקהל שומע וא"כ הרי הוא יוצא לכאורה מדין שומע כעונה. וא"כ מדוע הקהל איננו צריך לעמוד מתי שהעומד מברך. והיה ניתן להתפלל ביסוד זה האם יש דין במקרה שאדם יוצא יד"ח מישהו אחר, שהוא יעשה את המעשה. וג"כ היה

ניתן לתלות זאת במחלוקת האם שומע כעונה הוא עונה ממש או לא (והארכנו על זה במקום אחר).

ג] וראיתי להביא עוד כמה מקורות קדמונים לראשונים שניתן להוכיח מהם. ואביא כמה.

הנה כתוב בתוספתא בתענית (ליברמן. פרק ג הלכה א) וז"ל:

"בשלשה פרקים כהנים נושאים כפיהן ארבעה פעמים ביום בשחר בחצות במנחה ובנעילה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים במנחה ובנעילה לא היה שם נשיאות שנ' לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו מקיש בניו לו מה הוא מעומד ונשיאות כפים בבקר אף בניו מעומד ונשיאות כפים בבקר".

לכאורה דווקא בברכת כהנים מצאנו שיש חובה שהיא תהיה בעמידה, וא"כ משתמע שסתם ברכת המצוות, אין חובה שיהיו בעמידה. [וגם הרמב"ם פסק הלכה זו (פ"ד מהל' תפילה הי"א) "אין ברכת כוהנים נאמרת בכל מקום אלא ... "כה תברכו", בעמידה..."], והרי הוא לא כתב דין זה שיש לברכה להיאמר בעמידה אלא במקומות בודדים, ומשמע שדעתו היא שאין צורך לברך את כל ברכות המצוות בעמידה]. אולם ניתן לומר שכל הסיבה שהיא במעומד, כל זה הוא רק בגלל שהנשיאת כפים אמורה להיות במעומד, אך אין זה מצד הברכה.

מקור נוסף הוא במדרש תנאים² (דברים פרק טז פסוק ט) שכתב:

² חוקרים מעריכים כי לכל חומש הלכתי (כל חמשת חומשי התורה מלבד ספר בראשית, שאיננו הלכתי) היו קיימים לפחות שני קבצים מדרשיים, אחד מבית ר' עקיבא ואחד מבית ר' ישמעאל (יש הטוענים כי היה קיים מדרש נוסף לכל חומש, מתוך ספרות מדרשי 'ספרי זוטא'). המדרש הקיים בידינו לספר דברים הוא הספרי דברים, שרובו המוחלט הוא מבית ר' עקיבא. לפיכך מניחים כי היה קיים בעבר מדרש מקביל מבית ר' ישמעאל, ושמו המשוער הוא מכילתא לדברים, בדומה למכילתות על ספר שמות.

סולומון שכטר מצא כמה קטעים קטנים מהמדרש האבוד בגניזה הקהירית ופרסם אותם. בעקבות פרסום זה, החל הרב דוד צבי הופמן במלאכת שחזור המדרש. הוא השתמש בעיקר בחיבור מדרש הגדול, מדרש תימני מאוחר הנוהג לצטט מקורות רבים. הופמן עמד על כך שלפני בעל מדרש הגדול עמדה כנראה המכילתא לדברים, והוא מצטט ממנה לא מעט. הופמן ניסה לזהות את כל הקטעים שמקורם במכילתא לדברים (או שמקורם עשוי להיות בה) וצירף אותם למהדורתו, יחד עם קטעי הגניזה של שכטר (בדומה לעבודה שעשה על המכילתא דרשב"י). למהדורה זו קרא הופמן מדרש תנאים לדברים, הוא היסס לקרוא לה 'מכילתא לדברים' כיוון שהוא הכיר בכך ששחזורו בעייתי.

במהדורת הופמן נמצאים קטעים בגדלים שונים של האותיות. בדרך כלל, הקטעים שהופמן היה בטוח בשייכותם למכילתא דברים הובאו באות גדולה, והקטעים המסופקים באות קטנה. עם זאת, לאורך המהדורה הדבר משתנה לפעמים, ואין לסמוך על כך לגמרי.

לאחר פרסום מהדורת הופמן נמצאו עוד כמה קטעים בגניזה הקהירית, אך רובו נותר עדיין אבוד. מהקטעים שהתגלו התברר כי חומר רב מהמכילתא לדברים לא צוטט בידי בעל מדרש הגדול, וממילא לא נכנס למהדורת

"מהחל חרמש בקמה תחל לספור, וכי מנין את למד על (ספירת) [קצירת] העומר אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה ספירה לעצמה אף קצירה לעצמה מה ספירה בלילה אף קצירה בלילה מה ספירה לקצירת העומר הכת' מדבר אף קצירה לקצירת העומר הכת' מדבר: בקמה תחל לס' אל תקרא בקמה אלא בקומה מיכן שאין מברכין על ספירת העומר אלא מעומד".

הנה אנו מוצאים מקור לכך שחובה לומר ספירת העומר מעומד. ולכאורה משמע ששאר הברכות יכול לברך היאך שירצה. ועיין לרמב"ם (פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הכ"ב) שכתב "ואין מונין אלא מעומד; ואם מנה מיושב, יצא". אם נדייק מדברי הרמב"ם נראה, שכל הבעיה היא למנות מיושב, אולם זה לא קאי לגבי הברכה.

וכתב הכסף משנה (שם) וז"ל:

"ואין מונין אלא מעומד וכו'. כתב הר"י בן גיאת שזה קבלה מפי רבותינו ואסמכה אקרא דבקמה קרי ביה בקומה. ובזוהר פרשת תצוה כתב סוד הדבר למה צריך למנות מעומד".

הנה הוא כבר הביא מקור לדבר זה מדברי הגאונים (הר"י גיאת). ובאמת שהמקור לדבר זה הוא מספרו שערי שמחה (הל' ספירת העומר עמ' קח) שכתב וז"ל:

"אמר מר רב שמואל הכהן דאסמכתא לכל הברכות שיהיו מעומד מדכתיב ויברך את קהל ישראל וכל קהל ישראל עומד. אנו כך קבלנו מרבותינו האסמכתא דספירת העומר בעמידה מדכתיב מהחל חרמש בקמה תחל לספור שאין ת"ל בקמה ומה ת"ל בקמה ללמדך שבקימה ובעמידה תספור".

אנו מוצאים כאן שהוא כתב שכל המצוות צריך לאומרם בעמידה.

ורק אקנח בתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן ע"ט) שנשאל לגבי הנ"ל וכתב וז"ל:

"וששאלתם אם מצינו אסמכתא לכל הברכות שהן מעומד, ודאי כך הוא דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל, וכך הוא מקדמונינו ז"ל, דאסמכתא לכל הברכות שיהיו מעומד דכתיב ויעמוד ויברך, וספירת העומר כמו כן בעמידה דכתיב מהחל חרמש בקמה מה ת"ל בקמה ללמדך שבקימה ובעמידה תספור, ותקיעת שופר מעומד ומברך לשמוע קול שופר והלכה רווחת היא בכל ישראל ואין לזוז מינה, ואינה בב' ישיבות לומר לתקוע בקול שופר אלא לשמוע, ואי קשיא לכו מה דאמור אסמכתא לכל הברכות מעומד דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל ודילמא תימרון הני מילי לישראל כתי', ה"ג ויעמוד המלך בעמידה ויברך למלך שהברכות שלו את לרבות שכינה של מקום כל קהל ישראל כמשמעו וכל קהל ישראל עומד למאי אתא מלמד שכולם בעמידה לכבודו של מלך".

הופמן. מנגד, התברר כי עקב דרכו של בעל מדרש הגדול בעיבוד מקורותיו, הוטעה הופמן והכניס למהדורתו קטעים שאינם מהמכילתא, ומקורם בספרי, בתלמודים, בחיבורים מאוחרים ואפילו במשנה תורה לרמב"ם.

כיום מצאו עוד מקורות מקוריים נוספים למדרש (מובא מויקיפדיה).

לתשובת הגאונים בדבר יש חשיבות גדולה, מפני שהגאונים עדין המשיכו לדרוש דרשות כמו חז"ל בתלמוד, והתשובה שלפנינו כוללת בתוכה דרשות, למרות שאין להם מקור בתלמודים ובמדרשי ההלכה התנאים או האמוראים, ועוד יותר שבתשובה זו הוא כותב שזה קדמונינו וא"כ משמע שזה עתיק יותר.

מ"מ מצינו כבר לגאונים שכתבו זאת, אלא שהם לא הביאו את המקור לכך מהג"ש "תחל" "תחל".

וכפי שראינו הכסף משנה כתב שכן כתב הזוהר. אולם יש להעיר שהזוהר שהזכיר הכסף משנה, לא דיבר אלא לעניין ספירת העומר, שכתב (זוהר תצוה קפג ע"א):

"ועל דא אנן עבדין חושבנא בקיומא על קיומא קיימין בגין דאינון יומין יומין עלאין אינון וכן בכל זמנא דעאל בר נש לאינון יומין עלאין בין בצלותא בין בשבחא אצטרין לקיימא על רגלי ירכין וגופא כחדא תמן ירכין וגופא לקיימא כדכורא דקיימא בחיליה ולא כנוקבא דארחא למיתב, ועוד בגין שבחא דעלמא עלאה".

ולא אכחד שבאמת כבר ראינו לכמה ראשונים שממש כתבו את הדין הזה, והעתיקו זאת מברייתא. שכתב הרא"ש (פסחים פ"י ס' מא) "וכי מברכים מברכים מעומד דת"ר בקמה תחל לספור אל תיקרי בקמה אלא בקומה", אולם עיין למהרי"ב שכבר העיר עליו שאין ברייתא כזו בש"ס. ואכן מצינו כבר ליראים (ס' רס"א, דפו"י קי"ד) שהעיד על הדרשה 'אל תקרי בקמה אלא בקומה', "דרשה זו שמעתי ולא ידעתי מקומה". ואולי לפני הראשונים היו מקורות תנאים שאינם לפנינו.

ובברכי יוסף (ס"י ח ס"ק ב) הביא את דברי היראים, וכתב שהפסיקתא הנ"ל היא מקור דין זה ואין לתמוה על זה שכן "ידוע דסתם הפסיקתא הוא מרבתינו ז"ל. וכמה דינים מהרמב"ם הורה גבר מרן בכסף משנה דמקורן הוא מהפסיקתא. והמחבר הפסיקתא רבינו טוביהו היה קרוב לזמן הגאונים. והרי מצינו שרש ענין זה בס"ד".

והנה ראיתי לאחד שהקשה על יסודות אלו מהראשונים. וכתב וז"ל:

"שלענ"ד גם אחרי דברי הגאון חיד"א, הדברים צריכים בירור. ראשית, מפני שמקורות קודמים לפסיקתא זוטא לא מצאנו דרשה אלא לעניין ספירת העומר ועדות לעניין תקיעת שופר כאמור לעיל.

שנית, שכלל גדול בדינו "אין אדם דן גזירה שווה מעצמו" (עי' פסחים סו א, נדה יט ב וברש"י שם 'אלא אם כן קבלה מרבו, הלכה למשה מסיני' וע"ע רש"י סוכה יא ב וטעם הדבר בהשגות הרמב"ן לספה"מ שורש ב, ומקורו בירושלמי פסחים פ"ו ה"א) וגזירה שווה זו כאמור לא נזכרה אצל רבותינו התנאים והאמוראים.

שלישית, שגזירה שווה זו אינה מופנה לא מצד אחד ולא משני צדדים, ש'לכם' גבי ספירת העומר נדרש במנחות (סה ב) "שתהא ספירה לכל אחד ואחד". וגבי ראש חודש נדרש בראש השנה (כד א) שקידוש החודש מסור לבית דין (ושם כה ב שאין היחיד מקדש את החודש, וזה אותו עניין), גבי שופר נדרש 'לכם' בירושלמי (סוכה פ"ג ה"א) להתיר שופר של עבודת כוכבים ושל עיר הנדחת, גבי לולב נדרש בסוכה (כז ב) לפסול גזול (וע"ע פסחים לח א) ורק לגבי ציצית אין דרשה בש"ס למילה לכם והוא מופנה מצד אחד. וגזירה שווה שאינה מופנית אין למדים ממנה (גדה כב ב).

ובאחרונה, שמצאנו אצל הראשונים מי שלמד לחייב עמידה בספירת העומר באופן שבדבריו משמע שהדרשה היא כעין אסמכתא ואינה דרשה גמורה, ולא כנשמע מלשון הראשונים שהבאנו לעיל. שבמחזור ויטרי (ח"א עמ' 301) כתב גבי ספירת העומר "ובעמידה לפי שכל מעשה העומר בעמידה היה, ועוד כתיב מהחל חרמש בקמה, אל תקרי בקמה אלא בקומה", מדבריו נשמע, שהטעם המרכזי לעמידה בספירת העומר הוא שכל מעשה העומר היה בעמידה ואת הדרשה מן הפסוק צירף כטעם צדדי, אולי מפני שאינה דרשה גמורה אלא כעין אסמכתא.

דעות האחרונים

דן עד עכשיו ראינו את המקורות בנושא הזה ואת הראשונים שדיברו. וכעת נראה את הדיון באחרונים. כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' רטו) וז"ל:

"שאלה: למה אין עומדין הקהל כש"צ מברך ברכות המצות דאיתא בירושלמי (מובא בב"י או"ח ר"ס ח') דכל ברכות המצות מעומד ואין עמידת ש"ץ המשמיע מוציאה לשומעים דהא אמרינן (או"ח סי' קכ"ד ס"י) גבי מי שרוצה לצאת בתפילת ש"צ שיעמוד ויכוין ויפסיע ג' פסיעות. תשובה: איברא דמן הדין הכי הוה ליה למיעבד אלא דאפשר שכיון שלא נזכר דבר זה בתלמודא דידן לא נהגו קדמוננו לעמוד".

אנו רואים שכותב בזה ההלכות קטנות, והוא אומר שמצד הדין באמת היה צריך לעמוד בכל הברכות, אלא שאפשר שמכיוון שזה לא הוזכר בתלמוד הבבלי, לכן לא נהגו ולא הקפידו לעמוד.

וכך נראה דעת המגן אברהם (ס' ח' סק"ב) שבעיקרון החיוב לעמוד הוא בכל הברכות, שכתב:

"מעומד – פי' הברכה והעטיפה שתיהן יהיו בעמידה וצ"ע דבי"ד ר"ס שכ"ח משמע דמותר לברך מיושב והוא משנה שלימה וי"ל דהפרשת חלה אינו מצוה כ"כ דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה כנ"ל עמ"ש סי' תקפ"ה"

הנה לכאורה מזה שהמג"א מקשה ממצוות חלה, לכאורה מתבאר מדבריו שהבין, שבאמת הוא הדין גם לשאר המצוות שיש חיוב לעמוד בהם. אלא שהוא רק אומר שאין זה קושיה מחלה, מפני שחלה היא איננה מצווה כל כך, מפני שהיא רק מכשירה את המאכל. [ועיין בביאור הגר"א (ס' ח' סק"א). אך עיין ברע"א (שם). ודו"ק].

והפרי מגדים (אשל אברהם ס' ח' סק"ב) הביא כמה חקירות יסודיות בדבר, ובאריך רבות בזה, והביא שהטור כתב "יתעטף מעומד", והמחבר שינה וכתב "יתעטף ויברך מעומד", זאת אומרת שאפילו הברכה מעומד. וכתב שהעשייה הוה דין תורה מעומד מגזירה שוה דלכס מעומר, והברכה גופא דרבנן. והביא את הירושלמי הנ"ל שכל הברכות מעומד.

והקשה המ"א מהמשנה בחלה (שראינו בתחילה. וכן דין זה נפסק בשו"ע יו"ד סימן שכ"ח סעיף א') ששם כתוב ש"יושבת לכתחלה ומברכת וקוצה חלה", ומבואר שניתן לברך בישיבה. ותירץ שם, שדין ברכת חלה שונה מברכת המצוות, מכיוון שהיא כעין ברכת הנהנים, מכיוון שאסור לאכול בלי חלה, ולכך מותר לישב, משא"כ מצוה שאין בה כי אם קום ועשה כמו ציצית מילה ועומר ותקיעה ושאר מצוות כמוהם, י"ל צריך עמידה בעשייתן ובברכותיהם, ובנהנין אין צריך לעמוד דכל עיקרה של ברכה דליהוי נעשית המצוה ובנהנין לא שייך זה. וע"ע שם מה שכתב בזה.

הפרי מגדים (או"ח משבצות זהב סי' תלב) כתב חקירה: "אמר הכותב, ראיתי לחקור קצת בכאן בדיני ברכת המצות, ועיין מה שכתבתי בפתיחה להלכות ברכות. א', הנה יש ברכת מצות ושבח והודאה ונהנין, ויש ברכת מצות דין תורה, ויש על מצות דרבנן. וברכת המצות בעמידה, ונהנין בישיבה, אם שבח והודאה בעינן עמידה או לאו. ב', אם המצוה ג"כ בעמידה, או דלמא רק הברכה. גם, אי כללא הוא, או יש מצות שאין צריך עמידה. גם אזכיר שאלה קטנה וזו תוארה, אם מצות דרבנן, או דלמא רק מצות התורה. אם תמצא לומר דרבנן אין צריך עמידה, תרץ לי הא דסימן תפ"ט סעיף א' לספור מעומד, ודעת המחבר [שם סעיף ו] משמע ספירה בזמן הזה דרבנן, וי"ל דזכר למקדש עבדינן. וההיא דיוורה דעה סימן ש"מ [סעיף א] קריעה דרבנן צריך מעומד, וי"ל התם יליף [מועד קטן כ, ב] מקרא דאיוב [א, כ], ואפילו דיעבד צריך לחזור וכדבעינן למימר לקמן אי"ה, ומצות דיעבד אין צריך כו'. ואם תמצא לומר מצות דרבנן צריך מעומד לכתחלה, מה נעשה בהא בסימן תר"צ סעיף א' ומגילה כ"א א' הקורא המגילה יושב לכתחלה, רק בציבור מפני כבוד הציבור. (ויש לנו הרהורי דברים על מה שכתב הר"מ ז"ל פרק ב' הלכה ז' ממגילה בציבור לא, ובירושלמי פרק ד' הלכה א' במגילה ר' מאיר קרא בטובעין, משמע אף בציבור מיושב. וזהו שכתב הטור שם והרמב"ם, עיין לחם משנה שם, וצ"ע)". וע"ש עוד מה שמרחיב בנידון לגבי כל הדין הנ"ל.

אולם המור וקציעה (סימן ח' ד"ה יתעטף) כתב על תירוצו של המג"א שדוחק גדול הוא לומר שברכת הפרשת החלה תחשב ברכת הנהנין, ואין לו עיקר כלל. ועוד ערבך ערבא צריך דההיא דהרד"א גופה לא ידעינן מנא ליה.

ולכן כתב לתרץ שהיסוד הוא, שמצוות שנעשות בישיבה, אז גם ברכתם היא בישיבה, ורק מצוות שמצוותם לעשות בעמידה, כך גם ברכתם צריכה להיות בעמידה.

וכתב שהטעם בדבר שכל הדברים הנעשים בעמידה ברכתן כמו כן היא בעמידה, משום שבכהאי גוונא יש בו משום כבוד הזכרת השם. אבל הדברים הנעשים בישיבה אין נאה לברך עליהן מעומד שלא כדרך עשיית העסק שעליו היא הברכה. [ומשו"ה נקט ברכת הנהנין לדוגמא בלבד לפי שדרך אכילה ושתייה בישיבה ואיפכא סכנתא. אבל אי אתרמי דעביד להו מעומד גם הברכה שלהם נאמרת בעמידה]. [וע' לפני"י (מגילה כא.) שכת כעין זה].

וכתב עוד שכן הדבר בברכות המצות שלא נקטינהו בדווקא, ולומר שכולם צריכים להיות בעמידה, אלא משום שרוב דידהו מצותן בעמידה, ולעולם דוקא בברכת המצוה שיש קפידא לעשותה מעומד, כגון עומר שופר ומילה וכד', שאף על גב שכולם אם עשה אותם בישיבה יצא (ע' ס' תקפ"ה), מ"מ יש להם מקום שהוא רמוז בתורה להקפיד לכתחלה. אולם מצוה שאין להם רמז בכתוב שצריכים עמידה, אפילו לכתחלה כמו שהוא הענין בחלה, אף ברכתה כמותה בישיבה. וא"כ ברור מדוע אין קשה לציצית מה ששנינו לגבי חלה, משום שבציצית למדנו לכם לכם מעומר.

והוסיף וכתב, שמהכלל ששנה שלא שנה ברכת המצות לא שנה ברכת הנהנין, כדרך עשיית המצוה או עסק ההנאה כן ברכתו כמותו, אם בעמידה בעמידה ואם בישיבה בישיבה, יש לכאורה נ"מ להמדקקים הנוהגים בתפלה של יד להניחה מיושב, ומנחי בה סימנא כי יד על כס יד ויש להם להתלות באילן גדול האר"י ז"ל (ואף על פי שמהרש"ל חגר חרבו נגדם והעיר כל חמתו עליהם, כבר עמדו נגדו גבורי כח אנשי חיל הנשמעים למצות האר"י ז"ל, ושקליה למטרפסיה בתשובת מהרמ"ע מפאנו שם קיבל הרב תשובתו בשלמות, ואכמ"ל) שיברכו עליה כמו כן מיושב, ולא כפשרת במג"א. ע"ש. ויש עוד רבות מה להאריך בדבר זה. וע' עוד להגר"א בביאורו (ס' ח'), וכן ליחווה דעת (ח"ה ס' ד') שתירצו את קושיית המג"א.

וראיתי להמשנ"ב (סימן ח' סק"ב) שכתב וז"ל:

"כל ברכת המצוות צריך להיות בעמידה, ואסמכתא לכך מהכתוב (במלכים א' ח' י"ד) ויברך את כל קהל ישראל, וכל קהל ישראל עמד. אולם במג"א שם נאמר דברכת הפרשת חלה ושחיטה אף שברכות המצוות הן, בכ"ז מותר לאמרם בישיבה כיון שבאים לתקן מאכל, ועיין בבאור הגר"א דחלה היא מצוה גמורה. ויעויין גם ברע"א שתמה הרי גם ציצית באה לתקן את הבגד שיהי' מותר ללבשו, ותירץ אחר העיטוף חל עליו מצות עשה לעשות ציצית ולא משום תיקון הבגד, דליכא איסור על הבגד לילך בלא ציצית אלא דמוטל עליו מ"ע לעשות ציצית. ויעויין תהלה לדוד".

ורק להעיר, שבוודאי כל הדין הזה הוא מדרבנן בלבד, מפני שלכאורה כל ברכות המצוות הם מדרבנן. עוד יש להעיר, שכך היא דעת המשנ"ב בעוד כמה מקומות, שכתב (או"ח סימן תקפ"ה סעיף א') השו"ע ש"צריך לתקוע מעומד". וכתב עליו המשנ"ב (שם ס"ק א'-ב'):

”(א) לתקוע – וכן הברכה צריך להיות בעמידה כמו כל ברכת המצות וכדלעיל בסימן ח’ ס”א [אחרונים]. (ב) מעומד – דכתיב יום תרועה יהיה לכם וילפינן מלכם דגבי עומר ובעומר כתיב חרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה. וכתב המ”א דלפ”ו אין לסמוך על שום דבר באופן שאם ינטל אותו דבר יפול שעמידה זו חשובה כשיבה ומ”מ בדיעבד אף אם תקע מיושב לגמרי יצא דקרא אסמכתא בעלמא הוא ולכתחלה. והצבור השומעים התקיעות לא הטריחום לעמוד משום כבוד צבור וגם כי עתידים לשמוע מעומד התקיעות שעל סדר הברכות של מלכיות זכרונות וגו’. ועכשיו נהגו הצבור לעמוד כולם גם בשעת התקיעות שתוקעין קודם מוסף ואעפ”כ נקראין תקיעות דמיושב מאחר שרשות לישב בהם. ואם יחיד שומע תקיעות לצאת בהם ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות צריך מדינא לעמוד לכתחלה.”

ולגבי הלכה, נראה לי לדמות ממה שכתבו האחרונים לגבי מצוות ציצית, שכל זה הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אין הכי נמי, אם הוא לא עמד, יצא יד”ח.

ובאמת בציצית זהו כפי שדייק האליה רבה (סימן ח’ סק”ב) וז”ל:

”ויברך מעומד. פירוש הברכה והעטיפה [מג”א סק”ב]. ובאליה זוטא [סק”א] כתבתי בשם מלבושי יום טוב [סק”א] זה לשונו, ואם ישב אינו חוזר, ואינו דומה לקריעה ביו”ד ריש סימן ש”מ, כן כתב מהר”ש בדרשותיו [סי’ שמן] עכ”ל. וצריך עיון דמה קריעה דמדרבנן אינו יוצא כל שכן ציצית דאורייתא. ועוד דלדבריו גם בספירה ולולב ושופר ומילה נמי יוצא בדיעבד, דמחד גזירה שוה ילפינן להו לכם לכם מעומר, והתם אמרינן צריך לברך מעומד כמו בקריעה ביו”ד כמו שכתב בית יוסף שם. ועוד הא כתב אבודרהם דף י”ט [עמוד מה] זה לשונו, ויש מצוות אחרות שמברכין עליהם מעומד למצוה מן המובחר, ואם לא בירך מעומד אין לחוש כגון הלל ומגילה וסוכה עכ”ל, משמע דבאינך הנזכרים אפילו בדיעבד אינו יוצא. ודוחק לומר דמה שכתב אין לחוש היינו דאפילו הכי יוצא ידי מצוה כתיקונה, ובאמת בדיעבד בכלם יוצא. עוד אפשר דעת מהר”ש דדוקא בקריעה אם אינו עומד בשעת קריעה נסתלקה המצוה והוא הדין בספירה ושופר ולולב ומילה, אבל בציצית אף שאינו עומד בשעת עיטוף מכל מקום כל זמן שלובשו המצוה עליו, ואם עומד אחר כך מעט יוצא, וצריך עיון. כתב עולת תמיד [סק”ה] ונכון להחמיר לעמוד כדי שיעור ד’ אמות כמו בסעיף ג’ בעטיפה דטלית קטן, ע”כ. ולמה שכתבתי אין צריך לעמוד דוקא כל כך בשעת עטיפה. מיהו כתב בשולחן ערוך מהר”י לוריא [ה’ ציצית סי”ט] צריך להיות ראשו מכוסה עם הטלית כדי הילוך ד’ אמות אחר ברכה כעטיפת ישמעאל ע”כ. והוא שנוהגים לעטוף ראשם בטלית וכורכים קצה השני של הטלית על סביב גרונם וצווארם ומחזרים הציציות כולם לצד אחד, כן כתב ספר דברי חכמים [בסולת בלולה סק”ו], ועיין לקמן סימן יו”ד [א”ר] ס”ק [י”ב] [ט”ו]. עוד כתב וכשרוצה להתעטף, יקח צדדי הטלית ביד ימינו וילבש צד הימין תחילה ואחר כך צד שמאלו.”

הנה אנו רואים, שגם בציצית כל מה שצריך לעמוד הוא רק לכתחילה, אולם אם לא עמד, בוודאי יצא יד”ח. וכן כתב מרן החיד”א ברכי יוסף (או”ח סימן תקפ”ה סק”ב) וז”ל:

"אם תקע תקיעות של חיוב מיושב נראה דיצא, דהרי לדעת הטור ילפינן מעומר, וגבי עומד כתב הרמב"ם פ"ז דתמידין (הכ"ג) דאם מנה מיושב יצא. וכ"כ האחרונים. ואפילו לדעת מ"ד דילפינן מחצוצרות וכיוצא, נראה דיצא, דכל הני אינם דרשות גמורות, ולא הוה לעיכובא, ודלא כהרב אליה רבה (אות ג) שנסתפק לדעת מן דיליף מחצוצרות".

וכן כתבו עוד אחרונים רבים ומהם החיי אדם (כלל יב אות ג'), וכן המשנ"ב (ח', סק"ב), וכן הכה"ח (ח', סק"ה) ע"ש.

הן והנה ראיתי לרה"ג אורחותיך למדני בתשובה, שכתב בנידון ודבריו חשובים ביותר, ולכן הבאתי אותם: "...י"ל שהאורחות חיים כיון להירושלמי שכתב השלטי הגבורים על המרדכי בריש פ"ד דברכות ס"ק ה. וז"ל "בירושלמי 'קום כי דבר ה' אליך", מכאן א"ר אלעזר כד ענו אמן יהא שמיה כו' וכל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגלוהי". וכן הוא בדרכי משה ס"נו. אלא שם כתב נוסח הפסוק 'קום כי ה' דבר אליך". אלא הקושיא היא דלא מצינו פסוק כזה בתנ"ך, בין לשני נוסחות. וראיתי במ"א ס"נו. ס"ק ד. שכתב, "...וכ"כ בכוונות ובכתבים שכן נהג האר"י ואמר דט"ס הוא בירושלמי עכ"ל. ומיהו נ"ל דמ"ש שט"ס הוא בירושלמי, היינו שמביא שנאמר קום כי דבר ה' אליך, ובאמת לא כתיב כך רק ויקם מעל הכסא, משמע מעצמו קם...". והוא כיון לפסוק בשופטים פ"ג כ. לגבי עגלון מלך מואב, "ואהוד בא אליו והוא יושב בעלית המקרה אשר לו לבדו, ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך, ויקם מעל הכסא".

ולפי זה י"ל שר"י אלעזר בירושלמי למד מפסוק זה שיש לעמוד לכל דבר שבקדושה. וא"כ כיון שברכת המצות אנו אמרינן "אשר קדשנו במצותיו...", משמע שאף זה בכלל "דבר קדושה" ויש לעמוד בברכת המצוות, משא"כ בברכת הנהנין דלא אמרינן בהן "קדשנו". ונראה שע"י קיום המצוה יש השפעה עלינו מקדושת הקב"ה, וע"י זו "קדשנו". ולכן כיון שיש גלוי של קדושת הקב"ה בקיום המצוה, אז צריך לעמוד בשעת הברכה, משא"כ בברכת הנהנין שאין גלוי כזה.

שוב ראיתי במור וקציעה ס"ח. שכתב, "...דצריך לעמוד בברכה מפני כבוד קדושת השם שבברכה הוא כדיליף בירושלמי מהכתוב ויאמר דבר ה' לי אליך ויקם וגו'. ש"מ דבכל הזכרת השם צריך לעמוד." ע"ש. וזה כדלעיל. אלא שוב כתב שם, "א"כ כל הברכות שוות לענין זה, וצ"ל שנתכוון במ"א למ"ש הרד"א בשם א"ח דמפרשין הך ירושלמי על ברכת המצות". ולענ"ד כן הוא, שרק בברכת המצוות אמרינן "אשר קדשנו", והיינו שיש לעמוד בהזכרת ה' כשהקב"ה משפיע עלינו מקדושתו, שבזה יש גלוי לקדושתו, ולכן רק בזה יש לעמוד, משא"כ בשאר ברכות.

וכן הוא בפתח הדביר ס"ח. אות א. שכתב, "...באופן דמשום דלא איתגלי לן דברי הירושלמי בדוכתייהו טרחי רבוותא ז"ל למען דעת מהיכא יליף הירושלמי לכל הברכות מעומד. אך אמנם הגאון הרמו"ק ז"ל נראה שראה דברי הירושלמי בדוכתייהו, שהרי בס"ז עמ"ש המ"א ז"ל דחלה שאני שאינה אלא לתקן מאכלו, כתב וז"ל... עכ"ל. והרואה יראה דכל הנהו

רבוותא ז"ל שהביאו הירושלמי הלז, לא כ' ילפותא זו מהך קרא דעגלון, והוא ז"ל כותב כן בפשיטות דמורה להדיא כי הן כל יקר ראתה עיניו דברי הירושלמי במקומן, הגם שלא גילה לנו איה מקום כבודו. ולפי דבריו אלה יש להרגיש על הרב לכוש והרב הפרישה ודעי' ז"ל שכתבו דגם הירושלמי יליף מציצית ומעומר לכל המצות, דהשתא איגלאי מלתא דהירושלמי לא יליף כ"א מההיא דעגלון כנד'... ע"ש כל דבריו. ויש להעיר על דבריו, וי"ל דלא ראה המו"ק דברי הירושלמי "במקומן" אלא הוא ראה אותם או בשלטי הגבורים או בדרכי משה הנ"ל, ולדעתו הוא פשוט שלירושלמי הנ"ל כיון האורחות חיים. ולענ"ד כן נראה, שהרי לפי הירושלמי שפיר יש לחלק בין ברכת המצוות ובין ברכת נהנין כשביארתי לעיל". וע"ש עוד שמדבר על כל הסוגיה, ומדבר על הגזרה שווה שם, ומחדש דברים יפים ביותר. והארכנו.

מסקנה: מכל האמור לעיל נראה לגבי כל הברכות והמצוות, שכל ברכה שהמנהג הוא לעמוד כשעושים אותה, יש לברך עליה בעמידה, אולם מצווה שאין עושים אותה בעמידה, אין חיוב לעמוד כשמברכים עליה. אך גם ברכה שנוהגים לעמוד כשעושים אותה וצריך לעמוד גם בברכה, אין דבר זה מעכב, וכשיטת רוב האחרונים המיוסדת על דברי האבודרהם ועוד. ולגבי מצוות הפרשת חלה, כפי שמבואר במשנה נראה שניתן לקיימה בישיבה, וכן כתבו הפוסקים, ומכיוון שכן ניתן לברך ברכה זאת בישיבה.

